

Частните фондации за съвременно изкуство

Публикувано на 01.02.2017 от Десислава Милева

В рубриката „Форум Колекционери“ ви срещаме с частни колекционери и представители на едни от най-големите корпоративни колекции. „Форум Колекционери“ се реализира в сътрудничество с Open Arts Foundation и Sariev Contemporary и носи названието си от едноименния им проект. В следващия материал ще ви потопим в света на някои от най-значимите частни фондации за съвременно изкуство в Италия и Франция.

Историята на изкуството е направена от произведения толкова, колкото и от личности. Годината е 1984. Месец октомври е почти към края си, когато Ален Доминик Перен, тогава президент на Cartier International, официално създава Fondation Cartier pour l'art contemporain. Тридесет години по-късно в един подобен край на месец октомври, Бернар Арно, настоящ президент на LVMH Group, открива отдавна планираната от него Fondation Louis Vuitton. В последните години думата фондация звучи все по-често в света на съвременното изкуство, носейки със себе си импозантни архитектурни шедеври, колекционерски амбиции и една нова динамика във взаимоотношенията между артисти, галерии и музеи. Утвърденото с времето трио се превръща все по-настойчиво в квартет, с който европейската културна сцена води все още странен диалог. А новоизлюпените фондации са чудни „същества”, повдигащи не малко въпроси, а понякога и противоречия.

Ален Доминик Перен обича да споделя историята на **фондацията Cartier за съвременно изкуство**. Може би е било в миниатюрното клаустрофобично пространство на някоя галерия край

Пантеона или споделено на опушена маса в някое от безбройните парижки кафенета, но някъде там, в един от онези дни на непоносима лекота от началото на 80-те, скулпторът Сезар споделя на Ален Доминик Перен, че това, от което артистите наистина имат нужда, са средства и място да експериментират с проекти извън нормите, в едно свободно и различно изложбено пространство. Сезар със сигурност познава FRAC, онези регионални фондове за съвременно изкуство, които френското министерство на Културата излюпва в същия момент из цялата държава и които имат за цел именно това – да осигурят пространство за изява на съвременните артисти. Но FRAC, въпреки всички благородни намерения, са държавна инициатива и като такава имат задължения за отчитаемост към данъкоплатеца и бюджет, в който всеки цент се брои. А когато става въпрос за мечтани проекти, както Бернар Арно ще каже пред телевизионния канал France 3*[i]* тридесет години по-късно, не се говори за пари. Но зад легендарното основаване на фондацията Cartier стоят ред практични причини, които Ален Доминик Перен открито споделя заедно с гордостта, че фондацията е пионер във Франция по отношение на маркетинговата стратегия, свързваща имиджа на дадена марка със света на съвременното изкуство. Това, което днес изглежда очевидно, след сътрудничества като тези на японския артист Такаши Мураками с Louis Vuitton, е все още непознато през 80-те, когато фондацията Cartier е създадена като форма на меценатство, а закон за меценатството все още не съществува във френското законодателство.

Сградата на Фондация Картие

Как възниква меценатството

Името на Гай Цилний Меценат остава за наследниците на гръко-римската култура и латинския език епоним за една особена връзка между богати и артисти. Преди приблизително две хиляди и сто години съветникът на римския император Октавиан Август подарява едно от именения си на поета Хораций с цел да му осигури доходи и независимост, а поетът му се отблагодарява чрез посвещение в творбите си. С периода на Ренесанса меценатството като форма на покровителство над културата и изкуството започва все повече да се изгражда и утвърждава чрез делата на фамилии като Медичите във Флоренция, Борджиите в Рим, френският крал Франсоа I или императорът на Свещената Римска империя Рудолф II. През индустриализацията се XIX и следващия го XX век традицията на меценатството е продължена от предприемачи и бизнесмени, като Хенри Тейт, Павел Третяков и Соломон Гугенхайм, чиито имена днес носят някои от най-богатите музеи за изящно изкуство.

В зависимост от личността и вкусовете на мецената това покровителство може да се прояви под изключително различни форми, започвайки от директни частни поръчки към артистите до

финансирането на музейни експозиции или създаването на фондации. Но меценатството е сложна и парадоксална система от безвъзмездно подпомагане на изкуството и извличането на полза, вършейки го. Фигурата на банкера в ренесансова (пък и не само) Флоренция не се ползвала с добро обществено мнение и за поети като Данте нейното място било неизменно в Чистилището. Затова Козимо Медичи, с богатство и влияние достойни за корицата на Times, предприема усилено изграждане и изписване на църкви и манастири, а с колекцията си от антични и модерни ръкописи създава първата публична библиотека в Европа. Внукът му Лоренцо продължава делото, утвърждавайки го в светската и частна сфера. С придобития по този начин престиж, влиянието на фамилията в политическо и обществено отношение не само нараства, тя се променя. Може би не носи спасение от запазено място в Чистилището, но такова от забравата на времето със сигурност. Личността на Лоренцо Медичи живее и до днес в колективното съзнание чрез отношението му към изкуството и връзките му с артисти като Ботичели, Леонардо да Винчи и Микеланджело. А когато съвременниците му го наричат Великолепни, латинската дума *magnificus* е тази, която използват. *(Той) който върши големи дела* не ще бъде запомнен с политически интриги и търговски сделки. Способността на изкуството да влияе върху социалния статус и обществено мнение може да не е негова водеща характеристика, но тя е изключителен фактор за развитието на меценатството. От друга страна, в днешно време важен фактор в чисто материално отношение се явяват данъчните облекчения.

Галерия на фондация Луи Вюитон

Законът в полза на дарителите

В повечето страни, приели закон за меценатството, включително и България от 2005 г. насам, за безвъзмездно предоставена помощ в областта на културата и изкуството, лицето дарител се ползва с данъчно облекчение, което се отчислява от дължимите данъци или счетоводна печалба за годината. Неговият размер варира според практиките и традициите на всяка страна и говори много за мястото на културата в нея. Направеното дарение може да бъде както в полза на обществена институция, като музей или художествена галерия, така и към частна организация с нестопанска цел, подпомагаща културата, каквато е фондацията. Подобно на закона за меценатството, регулацията на дейността и задълженията на фондацииите варира в различните държави, с изключение на едно основно положение – освобождаването от данък общ доход върху получените субсидии и дарения, а в много случай и върху приходите от извършваната от фондацията търговска дейност ако тя е директно свързана с целите ѝ. Така при едно евентуално дарение на произведения на изкуството в полза на дадена фондация, дарителят ще получи съответните данъчни облекчения, а фондацията няма да заплаща данъци за тяхното притежание и ще

може да организира собствена колекция. Но в много случаи на действащи в момента фондации за съвременно изкуство, дарителят и основателят на фондацията са едно и също лице.

Вдъхновяващи примери

Миуча Прада, собственик и главен дизайнер на италианската модна къща Prada и основател на **Fondazione Prada**, е запален колекционер на съвременно изкуство. Колекцията, събирана с години, обаче вече не е лична и недостъпна за външни лица. Тя стои в основата на създадената през 1993 г. като PradaMilanoArte фондация, спонсорираща изложби на съвременни артисти в международен аспект, преди да се установи официално през 2015 г. в един от западащите индустриални квартали на Милано. Подобна траектория следва и основаната от гръцкия строителен предприемач **Дакис Йоану Deste Foundation for contemporary art**. Йоану е известен с предпочитанието си да закупува творби единствено на артисти, които познава лично и чиято работа оценява. Той учредява фондацията си през 1983 г. със седалище в Женева заради по-добрата политика на Швейцария спрямо нестопанските организации и възможните данъчни облекчения, несъществуващи в гръцкото законодателство по онова време. Фондацията организира множество експозиции, представящи творби от колекцията му в Атина, където още през 1998 г. открива постоянно изложбено пространство, към което бива прибавено второ през 2006 г. Проектът на Fondazione Prada е още по-амбициозен и включва връщането към живот на стара дестилационна фабрика, Società Italiana Spiriti. Към нея са добавени три нови структури, създаващи по този начин изложбени и публични пространства с обща площ над 12 000 кв. м. Изпълнител на проекта е архитектурната фирма на холандския архитект Рем Колхас, който проектира изложбените пространства на други две фондации за съвременно изкуство, включващи възстановяване на стари индустриални сгради.

Фондация Прада

През 2000 г. **Франсоа Пино**, основател на компанията Kering, притежаваща марки, като Alexander McQueen, Gucci и Saint Laurent и мажоритарен акционер на аукционната къща Christie's, решава да заяви позицията си в света на съвременното изкуство. Той планира преобразуването на заводите на автомобилната марка Renault, разположени на парижкия остров Ile Seguin, в отворено за публиката изложбено пространство, съхраняващо и представящо колекцията му от близо 2 000 творби. Проектът, наречен по-късно **Fondation Pinault**, се реализира през 2006 г., но в закупените от Пино венециански дворци Palazzo Grassi и Punta della Dogana, където и до днес биват организирани изложби на съвременни артисти. Същата година ArtReview magazine поставя Пино на първо място в класацията си за стоте най-

влиятелни личности в съвременното изкуство. Но пропадналият проект за Ile Seguin не спира Пино в опитите му да се приобщи към парижката културна сцена. През 2016 г. бе обявено завръщането на фондацията в емблематичната за града овална сграда на Bourse de commerce, разположена в непосредствена близост до Лувъра и недалече от центъра Помпиду. Новата фондация би трябвало да отвори врати в края на 2018 г., когато друг пионер в областта, фондацията La Maison Rouge, основана от предприемача Антоан дьо Галбер пък ще затвори своите.

С името на Рем Колхас е свързан архитектурният проект на друга, лежаща в сърцето на Париж, фондация – предвидената за откриване през 2017 г. **Fondation des Galeries Lafayette**. Проектът, инициран от собствениците на популярната във Франция верига универсални модни магазини, предвижда организирането на интердисциплинарни кураторски проекти и събития, както и изложби, включващи събираната от фондацията колекция. Така, заедно с основаната от Ален Доминик Перен Fondation Cartier, фондацията Louis Vuitton на Бернар Арно и бъдещата Fondation Pinault, Париж добавя към вече сериозния си актив от музеи и културни институции, четири нови пространства, които обаче за първи път ще бъдат изцяло частни. Собствениците им не само присъстват и през 2016 г. в гореспоменатата класация на ArtReview magazine, но и продължават да обогатяват колекциите си, колкото публични, толкова и частни, с творби, които малко музеи биха могли да си позволят. Но не е ли това и един нов опит на известната с изключително държавното финансиране на културата и слабо развито меценатство Франция да върне на Париж отдавна загубеното място на арт столица?

В Милано Миуча Прада също не е сама в опитите си да превърне града в нова сцена на съвременното изкуство. На север от Fondazione Prada се помещава Hangar Bicocca, 15 000 кв. м. изложбено пространство, получени след възстановяването на изоставена фабрика за производство на влакове. Фондацията, която стои зад проекта, е на производителя на автомобилни гуми Pirelli. Взети заедно, двете фондации предлагат 27 000 кв. м., посветени на съвременното изкуство, които едва ли някога ще бъдат надминати от съществуващия общински музей за модерно и съвременно изкуство. Ако към тях бъде прибавен и новия номадски проект на фондацията Trussardi, насочен към имплантирането на съвременни творби в изоставени или рядко използвани сгради в Милано, става ясно, че по отношение на съвременното изкуство Италия все повече следва разпространения в Съединените щати модел на частно основани музейни институции.

Хората продължават да ме питат дали това е галерия, обществен музей или частна фондация. Честно казано, искахме да създадем пространство, което да обединява и трите. Като такова, то е изключително хомогенно и същевременно много разнородно. – споделя Фабрицио Бертели, съпруг на Миуча Прада и съосновател на Fondazione Prada, пред английското списание Wallpaper[[ii](#)]. Модел, следван и от много други фондации, основани преди и след тази на Прада. Присъствието на колекцията на основателя, станал и основен дарител, превръща този определен тип организация с нестопанска цел в нов хибриден вид, който не спира да се радва на популярност сред заможните любители на съвременно изкуство, както в Европа и Америка, така и през последните години сред азиатските новобогаташи. В Шанхай се намират два от най-интересните и внушителни примера – основаният от двойката колекционери Лиу Юкиан и Уанг Уей Long Museum и The Yuz Museum на китайско-индонезийския предприемач Буди Тек. Много от тези т. нар. фондации, тъй като това е най-често юридическият им статут, присъстват и в изданията през 2016 г. първи по рода си доклад на компанията Larry's List и Art monitor center of Artron, посветен на частните музеи за съвременно изкуство в света[[iii](#)]. Докладът подчертава нарастващото влияние на този тип институции както на арт пазара, така и за развитието на културни програми за широката публика. По-голямата част от тях предлагат както възможността, при това често безплатна, да бъдат разгледани временни и постоянни експозиции на водещи артисти, така и разнообразни културни и интердисциплинарни конференции, спектакли, уъркшопове. Сред другите заключения на доклада е и фактът, че 70% от изследваните организации са създадени след 2000 г., а

техните собственици са на възраст над 65 години и от мъжки пол.

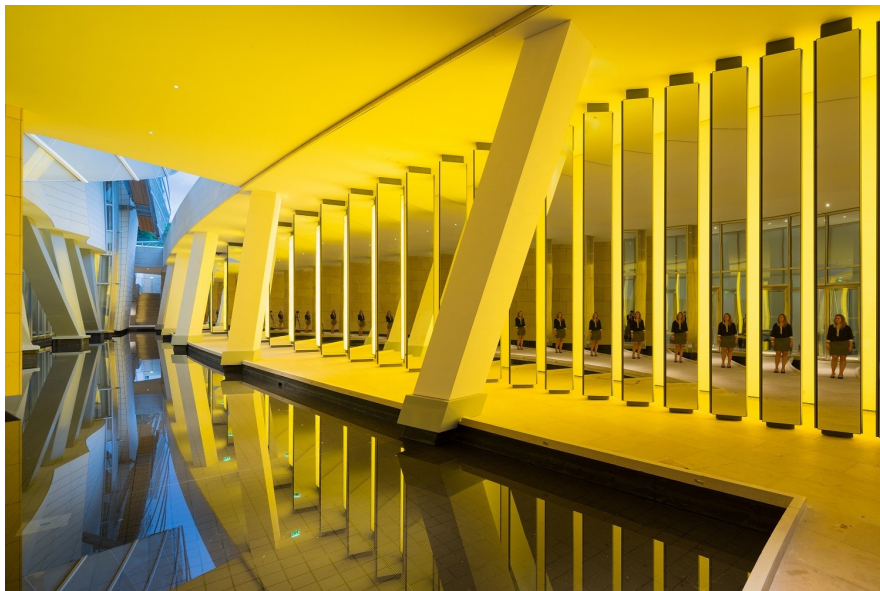
Защо някои избират меценатството

Деймиън Хърст

Причините за развитието на този тип структури са различни, но тясно свързани. От една страна, това е юридическият аргумент – вървящата ръка за ръка с интересни данъчни облекчения, изключително обща регламентация що се отнася до създаването и целите на една фондация. От друга са поставени социалният и икономическият фактор. *Купувайте изкуство. Постройте музей. Сложете името си на фасадата. Оставете хората да влизат безплатно. Няма как да се доближите до безсмъртието повече от това.* – думите на британския артист Деймиън Хърст от едно негово интервю за Financial Times^[iv] няма как да звучат по-убедително. Идеята за просъществуване в колективната памет векове напред е все още единствената практически осъществима възможност за безсмъртие, намерена от човечеството. Но за наследниците на страхувания се от Чистилището Козимо съществуват и ползи преживе.

Колекционирането и меценатството са били и продължават да бъдат дейности, свързвани с елита и високия социален статус. През последните години обаче, колекционерите все повече възприемат и статута на известни личности, радващи се на частни и индивидуални обиколки, предлагани от арт панаири и биеналета. Интересът им е не само в натрупването на колекция, а в това да бъдат идентифицирани чрез нея както в обществото, така и в микрокосмоса на съвременното изкуство. Присъствие в селектирана група от клиенти на дадена галерия, място в борда на някой музей или начело на някоя институция, какъвто е случаят на Ален Доминик Перен, президент на центъра за визуални изкуства Jeu de Paume в Париж и член на международния борд на британския музей Tate, са сред основните предимства на професията. А за тези, които избират фондацията да носи името на бизнеса им, като Louis Vuitton, Prada и Cartier, правят и стратегическа маркетингова стъпка. Нейният отпечатък не е в директното рекламиране на марката, в добавянето на бутик в пространството на фондацията или работата с някой съвременен артист – подходи, считани днес за вулгарни, след като вече са били изпробвани. Той е в (не)съзнателното асоцииране на марката със съвременното изкуство или по-скоро с понятия, които обществото свързва с него – интелектуалност, освободеност, абсурдност; с престижа на голяма музейна институция, но в нов, достъпен, разчупен вариант, идващ и благодарение на сътрудничеството с архитекти като Рем Колхас и Франк Гери, проектирал музея Гутенхайм в Билбао и фондацията Louis Vuitton.

Инсталация на Оляфур Елиасон за Луи Вюитон

За Козимо Медичи основната форма на меценатство е свързана с финансирането на художествени и архитектурни работи в публичната сфера – църкви, хосписи, библиотеки – и дълго време тя е спазвана и от меценатите през XX и XXI век. Сътрудничество с някой музей за временна експозиция, представяща избрани творби от личната колекция, помощ при закупуването на високо оценена творба в полза на музея, финансиране на съпътстващи изложбата културни събития – палитрата от възможни действия е богата, нюансирана и достъпна, както за начинаещи, така и за опитни меценати. С развитието на фондации, установяващи свои постоянни изложбени пространства и с финансови и логистични възможности, надминаващи годишния бюджет на много музеи и художествени галерии, се създава обаче една нова динамика между основните актьори в света на съвременното изкуство. Докато директните поръчки към артисти са рядкост от страна на музеите, обвързани с административни и бюджетни рестрикции, много фондации се ангажират с реализирането на монументални творби, които допринасят за уникалността им като институции и колекции. Калейдоскопичната инсталация на Олафур Елиасон за Louis Vuitton привлича посетителите колкото и тази на Даниел Бюрен с илюзията си за гигантски витражи. Много по-мрачна, но също толкова внушителна е и инсталацията на германския артист Анселм Кийфер за Hangar Bicocca.

Предимството да си част от фондация

Какво би станало, ако попитах някой артист на кого по-скоро би продал – на господин и госпожа Фондация или на музея ни, където пространството е ограничено и можем да показваме творбата един път на всеки четири или пет години?. – Въпросът на Джефри Дич, бивш директор на МОСА, музея за съвременно изкуство на Лос Анджелис, от едно негово интервю за [artnet](#)^[v], звучи риторично. За един артист да присъства в колекцията на дадена фондация също носи много предимства. Не само че творбата му ще бъде изложена по възможно най-добрия начин, но тя ще получи също толкова внимание от страна на критиците и публиката, колкото и ако се намира в музей. Това, от своя страна, би довело до покачване на аукционната ѝ цена, а от там, следвайки ефекта на снежната топка, и на останалите творби на артиста, а също и на цялата колекция. Влиянието на колекционера също се увеличава по този начин, тъй като често то бива измервано чрез пазарната стойност на колекцията му. И докато музеите имат задължение да представят най-вече исторически важни и утвърдени артисти и произведения, фондациите могат да си позволят експериментални изложби и закупуването на творби от малко познати артисти, които пък по този начин да се наложат на арт сцената.

Съществуват обаче и хибридни форми на сътрудничество между музеи и фондации, в които печеливши сякаш излизат всички. Фондацията на френската компания производител на спиртни напитки Ricard, присъжда от 1999 г. насам наградата Le Prix Ricard на млад артист творещ на френска почва. Една от творбите на лауреата е откупена от фондацията и журито, съставено от колекционери и подарена на центъра Помпиду. Музеят продължава по този начин не само активно да обогатява колекцията си с произведения на млади автори, но и да поддържа ролята си на водеща публична институция за съвременно изкуство в международен мащаб. Фондацията Рикар е ръководена от енергичната и предприемчива Колет Барбие, която бе номинирана през 2014 г. за почетен член и на друга фондация за съвременно изкуство, Mécènes du Sud, целяща да обедини делата на повече от четиридесет предприятия меценати концентрирани в Марсилия и областта Прованс. Но музеите все още не са застрашени от изчезване – не и докато съумяват да се адаптират към променящата се среда. Черта обаче, която не е развивана особено активно.

Ситуацията на Балканите

Фондациите със средства и възможности, като тези на Louis Vuitton и Prada, са все още рядкост в европейския културен пейзаж и най-вече на Балканите. Местни примери все пак могат да бъдат намерени, извън гореспоменатата Deste Foundation в Атина. Уважаваното и радващо се на международна популярност биенале за съвременно изкуство в Истанбул също е създадено и финансирано от фондация, Istanbul Foundation for Culture and Arts (IKSV), съществуваща от 1973 г. Други подобни институции са, отново базираните в Истанбул, Elgiz Museum, представяща се като първия музей за съвременно изкуство в Турция и строящата такъв Vehbi Koc Foundation. В България подобен музей все още липсва, както и достатъчно меценати, които биха предпочели да инвестират в изкуство, вместо във футбол. Съществуващите в момента организации, като пловдивската фондация „Отворени изкуства“, работещи върху интердисциплинарни и дълготрайни програми в областта на културата и проправящи път към едно по-развито съществуване на съвременното изкуство в България, са все още твърде малко. Може би един по-осмислен и адаптиран закон за меценатството от този, съществуващ в момента, би могъл да спомогне това да се промени. И макар проектите на гореспоменатите фондации да не са все още изпълними на местно ниво, не и в подобен мащаб, то те предлагат достатъчно идеи, които могат да бъдат използвани, както в архитектурно, така и в културно-инвестиционно отношение.

Автор: Десислава Милева

[i] <https://www.youtube.com/watch?v=zxcgh9ukvBo>

[ii] “Miuccia’s museum: Milan welcomes Fondazione Prada” by JJ Martin, Wallpaper, 30/04/2015, <http://www.wallpaper.com/architecture/miuccias-museum-milan-welcomes-fondazione-prada>

[iii] Пълен доклад – <https://www.larryslist.com/report/Private%20Art%20Museum%20Report.pdf>

[iv] “What else can you spend your money on?” by Peter Aspden, Financial Times, 25/05/2007

[v] “Art Basel 2012. The private museum takeover” by Rachel Corbett, artnet, 2012, <http://www.artnet.com/magazineus/news/corbett/jeffrey-deitch-on-private-museum-threat-6-18-12.asp>

Изображения:

Музей Гугенхайм – Билбао, by PA – Own work, CC BY-SA 4.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php/curid=45169992>

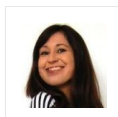
Фондация Картие за съвременно изкуство, Fondation Cartier pour l'art contemporain © Jean Nouvel / Adagp, Paris, Photo © Luc Boegly

Фондация Луи Вюитон, Iwan Baan for Fondation Louis Vuitton, Paris, 2014

Фондация Прада, by Sailko (Own work) (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>), via Wikimedia Commons

Деймиън Хърст (<http://i.huffpost.com/gen/3544144/images/o-DAMIEN-HIRST-facebook.jpg>)

Инсталация на Оляфур Елиасон за Луи Вюитон, Olafur Eliasson, Inside the horizon, 2014, Photo Fondation Louis Vuitton, Iwan Baan, © Studio Olafur Eliasson

За Десислава Милева

Родена 1988 г. в Пловдив. Завършва история на изкуството в Université de Bourgogne, Дижон. Специализира модерно изкуство в Université Lumière Lyon 2, Лион. Във Франция работи за културни институции като Opéra de Saint-Etienne, Institut d'art contemporain и Château de Chamarande. Интересува се от всички проявления на изкуството и неговата връзка с хората. Има публикации в списание „Култура“, „Литературен вестник“ и онлайн изданието на списание „Егоист“. Автор е на статиите за изложбите на галерия SARIEV Contemporary в artsy.net

[Всички публикации от Десислава Милева →](#)

Публикувано в [Форум Колекционери](#) с етикети [Десислава Милева](#). [Постоянна връзка](#).

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed](#).

Задвижвано с гордост от WordPress.